

Wyrok z dnia 28 października 1999 r.

II UKN 167/99

Zawarcie umowy o pracę z członkiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej, legitymującym się stażem ubezpieczeniowym określonym w § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159) i rozwiązanie tej umowy przed podjęciem określonych w niej czynności z powodu likwidacji stanowiska, jest obejściem tego przepisu (art. 58 § 1 KC w związku z art. 300 KP).

Przewodniczący: SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 28 października 1999 r. sprawy z wniosku Marii G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 października 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 22 października 1998 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację Marii G. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 29 maja 1998 r., oddalającego odwołanie od decyzji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w O. w przedmiocie odmowy przyznania jej prawa do emerytury na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159). Sąd Apelacyjny - uwzględniając okres ubezpieczenia wnioskodawczynie wynoszący 35 lat 5 miesięcy i 25 dni z tytułu pracy w charakterze członka Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w K. od dnia 10 kwietnia 1966 r. do dnia 22 września 1997

r. oraz od dnia 23 września do dnia 31 grudnia 1997 r. w ramach stosunku pracy w tej spółdzielni - stwierdził, że ubezpieczona nie nabyła wnioskowanego prawa. Przesłankę odmowy stanowiło stwierdzenie, że przed dniem 31 grudnia 1997 r. ubezpieczona nie uzyskała statusu pracownika, albowiem zawarła umowę o pracę, mając na celu wyłącznie obejście prawa i nabycie świadczeń emerytalnych.

Orzeczenie Sądu drugiej instancji poprzedziły następujące ustalenia:

Wnioskodawczyni była długoletnim członkiem Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w K., wykonującym, wraz z innymi jedenastoma członkami Spółdzielni, pracę przy hodowli drobiu, którą w okresie od połowy 1996 r. do początku 1997 r. zlikwidowano. Kiedy w dniu 23 marca 1997 r. Spółdzielnia wydzierżawiła kurniki spółce cywilnej "K." w W., ta zatrudniła siedmioro członków Spółdzielni ale pominęła ubezpieczoną, korzystając z długotrwałego zwolnienia lekarskiego od pracy. W dniu 2 września 1997 r. ubezpieczona zwróciła się o wykreślenie jej z listy członków Spółdzielni, ustalając dzień ustania członkostwa na 22 września 1997 r., zaś w dniu 15 września 1997 r. złożyła prośbę o zatrudnienie jej od dnia 23 września 1997 r. na podstawie umowy o pracę. W krótkim czasie po nawiązaniu stosunku pracy na stanowisku pracownika fizycznego grupy polowej, bo już w dniu 30 września 1997 r., zarząd Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej - podając jako przyczynę likwidację etatu - wypowiedział umowę ze skutkiem na dzień 31 grudnia 1997 r. W dniu 22 grudnia 1997 r. wnioskodawczyni, za pośrednictwem Spółdzielni, złożyła wniosek o wcześniejszą emeryturę.

Z poczynionych ustaleń Sąd Apelacyjny wysnuł wniosek, że wnioskodawczyni, zrezygnowała z członkostwa w Spółdzielni, zawarła ze Spółdzielnią umowę, umożliwiającą jej nabycie prawa do emerytury w wieku niższym od ustawowego, z którego, jako członek Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej, nie mogła - mimo długiego stażu ubezpieczenia - skorzystać. Zdaniem Sądu, także Spółdzielnia zmierzała do umożliwienia wnioskodawczyni przejścia na emeryturę, wypowiadając umowę o pracę po siedmiu dniach od jej zawarcia, przy czym - w ocenie Sądu - nie zaistniały przed zwolnieniem wnioskodawczyni wymienione w § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. przyczyny ekonomiczne, zmiany organizacyjno-produkcyjne albo technologiczne ani też upadłość lub likwidacja stanowiska pracy. Likwidacja kurników, które były jej miejscem pracy miała miejsce znacznie wcześniej, w czasie, kiedy była członkiem Spółdzielni i nie miała wpływu na stosunek członkostwa. Fakty te - jak wywnioskował Sąd drugiej instancji - wskazywały na stosowaną przez

Spółdzielnię w trudnej sytuacji ekonomicznej praktykę obchodzenia prawa i zmniejszania liczby swych członków, przy zabezpieczeniu ich sytuacji finansowej w sposób właściwy dla pracowników, a nie członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych.

Kasacja od wyroku Sądu Apelacyjnego, wniesiona przez wnioskodawczynię, została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego, w tym ogólnie przytoczonych przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159) oraz art. 1 i 10 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) oraz art. 5 KC i art. 8 KP. Skarżąca wskazała także na naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów postępowania - art. 244, 231 oraz 233 § 1 KPC, podnosząc w uzasadnieniu, że świadectwem pracy wykazała fakt zatrudnienia na podstawie umowy o pracę oraz fakt jej rozwiązania z przyczyny leżącej po stronie pracodawcy, toteż Sąd powinien był uzasadnić "dlaczego odrzucił treść i wymowę dokumentu". Na tej podstawie domagała się zmiany wyroków obydwu Sądów i przyznania jej emerytury wcześniejszej ewentualnie ich uchylecia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Opolu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Argumenty skarżącej, związane z powołaniem się na podstawę kasacyjną objętą przepisem art. 393¹ pkt 2 KPC, zmierzają do obalenia twierdzeń Sądów merytorycznych zarówno co do intencji stron istniejącej przy zawarciu umowy o pracę, jak też przyczyn wypowiedzenia tej umowy. Wskazując jednak na naruszenie przepisu art. 233 § 1 KPC bez wyводу, na czym jego naruszenie miało polegać, skarżąca nie podważała faktów ustalonych w trakcie postępowania dowodowego, ale tylko wdała się w polemikę z wysnutymi na ich podstawie wnioskami Sądu drugiej instancji.

Tymczasem z przedstawionych mu faktów Sąd drugiej instancji trafnie wywnioskował, że celem zawarcia z ubezpieczoną umowy o pracę w rzeczywistości nie było zatrudnienie, ale umożliwienie jej skorzystania z prawa do emerytury, którego - jako członek Spółdzielni - nie mogła nabyć. Tym samym prezentowanej przez wnios-

kodawczynię zgodnej woli stron zawarcia umowy o pracę i ekonomicznej konieczności jej rozwiązania Sąd meriti, w oparciu o materiał dowodowy, przeciwstawił cel obejścia prawa i wykazał, że w dniu zawarcia umowy o pracę z wnioskodawczynią nie istniało stanowisko, które zostało jej w tej umowie zaoferowane.

Przesłanką tego wniosku było to, że Spółdzielnia nie zatrudniała wtedy żadnych pracowników najemnych. Nie było takiej potrzeby, a nawet możliwości, skoro nie mogła zapewnić dochodu swym członkom, a ponadto z mocy § 57 statutu mogła zatrudniać osoby nie będące członkami Spółdzielni tylko przy wykonywaniu prac wymagających szczególnych kwalifikacji lub przy wykonywaniu prac sezonowych czy dorywczych. Zatrudnienie wnioskodawczyni nie miało takiego charakteru i nie podważa tego powoływanie się na treść umowy o pracę i świadectwa pracy przy twierdzeniu, że Sąd naruszył przepis art. 244 KPC wykraczając poza ich treść i osnowę w świetle przepisu art. 473 KPC wyłączonego rygory płynące z art. 246 i 247 KPC.

Wyrażonej w umowie zgodnej woli stron zawarcia umowy o pracę można w okolicznościach niniejszej sprawy przeciwstawić zarzut, że do umowy doszło w celu obejścia prawa. Zawarcie bowiem umowy o pracę z członkiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej, legitymującym się stażem ubezpieczeniowym określonym w § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159) i rozwiązanie tej umowy przed podjęciem określonych w niej czynności, z powodu likwidacji stanowiska, jest obejściem wymienionego przepisu przez przyznanie uprawnienia do wcześniejszej emerytury osobie, której ono nie przysługuje (art. 58 § 1 KC w związku z art. 300 KP). Zwracał już na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 marca 1998 r., II UKN 568/97 (OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 187), stwierdzając, że tak zawarta umowa nie rodzi skutku prawnego w postaci powstania stosunku pracy, toteż w jej wyniku nie powstaje stosunek pracowniczego ubezpieczenia społecznego, a ostatecznie nie istnieje prawo do świadczeń z tego ubezpieczenia (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1998 r., II UKN 199/98, OSNAPiUS 1999 nr 18, poz. 591).

W tej sytuacji domaganie się, by Sąd w drodze domniemania z art. 231 KPC przyjął za ustalony fakt zwolnienia wnioskodawczyni z pracy z przyczyn ekonomicznych na podstawie wywiedzenia tego faktu z trudnej sytuacji rolniczej spółdzielni produkcyjnej jest bezzasadne i bezprzedmiotowe. Wypada więc stwierdzić, że i w tym punkcie ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji zasługują na pełną aprobatę i na-

kazują podzielić jego wniosek co do tego, że przyczyny ekonomiczne, leżące po stronie spółdzielni nie spowodowały rozwiązania umowy o pracę z wnioskodawczynią, albowiem nie zaistniały w okresie, gdy była pracownikiem Spółdzielni ale przeciwnie, dały znać o sobie znacznie wcześniej, w czasie istnienia członkostwa.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 393¹² KPC jak w sentencji.

=====